

УДК 780.644.2:78.071.1(450)

DOI 10.31654/2520-6966-2025-26F-112-281-289

Старко В. Г.

Кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри духових та ударних інструментів
Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка

volstar20@gmail.com

orcid.org/0000-0001-5408-4033

Постать професора Володимира Семеніченка в контексті мистецтва духової музики України

Стаття присвячена дослідженню науково-педагогічної, мистецько-освітньої, концертно-виконавської діяльності Володимира Миколайовича Семеніченка (роки життя 1928–1997) – одного із засновників львівської фаготової школи, науковця, професора. В історико-хронологічному контексті минулого та сьогодення зроблено історичний екскурс у періоди зародження (XVI ст. – з 1880-х рр. XIX ст.), становлення за пізнішої пори (1930–1940-ві), розвитку у сьогоденні (на зламі XX–XXI століть) духового мистецтва в західних регіонах України. Схарактеризовано панораму духового мистецтва в навчальних закладах та виконавських оркестрових колективах у представлених часових періодах життя Львівщини. У статті наведено реєстр фаготистів-педагогів, артистів оркестрів Львова, здобувачів закладів мистецької освіти міста другої половини XX – початку XXI ст.. Виокремлено значення постаті Володимира Семеніченка – кандидата мистецтвознавства (1955 р.), професора (1990) класу фаготу кафедри духових та ударних інструментів Львівської державної консерваторії імені М. В. Лисенка, соліста симфонічного оркестру Львівської обласної філармонії у становленні й розвитку львівської виконавської фаготової школи в другій половині XX ст.

Представлено за 1960–1990-ті роки реєстр випускників класу митця крізь призму розвитку його виконавських традицій у різних жанрах мистецтва духової музики, зокрема фаготового виконавства. Висвітлено творчі здобутки й досягнення здобувачів як беззаперечні свідчення наступності традицій педагогічної справи видатного музиканта.

Ключові слова: мистецтво духової музики, львівська виконавська фаготова школа, педагоги, творчість.

У контексті розвитку мистецтва духової музики України чільне місце посідає Володимир Миколайович Семеніченко (1928–1997) – кандидат мистецтвознавства, професор класу фаготу кафедри духових та ударних інструментів Львівської державної консерваторії імені М. В. Лисенка, соліст симфонічного оркестру Львівської обласної філармонії.

Актуальність представленої розвідки є очевидною. Вона полягає у виокремленні значення постаті В. М. Семеніченка як одного з фундаторів львівської виконавської фаготової школи, автора першої дисертації на тему «Духове виконавство», сутність якої полягає у створенні методики підготовки до практичної творчої та педагогічної діяльності інструменталістів-духовиків. Представлені в захищеній 1955 року дисертації питання історії та методики духового виконавства, підготовки професійного оркестрового музиканта були першочерговими в концертно-виконавській практиці для розвитку мистецтва духової музики України. Актуальність їх впровадження в освітній процес виконавців-фаготистів сприяла розвитку Львівської виконавської фаготової школи.

На часі аналіз останніх досліджень і публікацій дослідників мистецтва духової музики України, як-от: В. О. Богданов [1], І. С. Гишка [2], В. Б. Цайтц, А. Я. Карпак [3], В. Г. Старко [4], С. Д. Цюлюпа [5].

Мета статті – висвітлити й актуалізувати полівекторний доробок форм музично-педагогічної творчості професора В. М. Семінченка – представника львівської виконавської фаготової школи в контексті минулого та сьогодення культури, мистецтва духової музики України. Актуальним і значущим є розкриття творчого становлення митця періоду суспільно-політичного життя України минулого століття, чия творчість постала велично попри штучно створені радянською владою соціокультурні труднощі. Українські музиканти-духовики торували власний націєтворчий шлях культурно-мистецького розвитку, що набув сили від 1991 року, коли Україна стала незалежною.

З історії відомо, що становлення мистецтва духової музики в західному регіоні України пов'язане з початком діяльності 1838 р. Галицького музичного товариства та сформованій при ньому 1844 р. консерваторії, де впродовж XIX ст. навчалися здебільшого польські музиканти. Українські музиканти отримували освіту в найпрестижніших закладах Європи, творчо адаптували на українських теренах кращі чеські, австрійські, німецькі, польські музично-педагогічні традиції. Підвалини традицій львівської фаготової школи було закладено на початку XX ст., коли в 1903 році розгорнув свою діяльність Вищий музичний інститут під патронатом М. В. Лисенка. Одночасно в місті діяла ще одна приватна польська консерваторія. Отже, з кінця XIX та до початку XX ст. у Львові одночасно функціонували три вищі навчальні заклади, що в 1939 р. після приєднання західних областей України до УРСР були об'єднані в єдину Державну консерваторію ім. М. В. Лисенка. Після подій 1939 р. постановою Ради Народних

Комісарів № 1545 започатковано організацію закладів культури і мистецтва в шести новоутворених західних областях України, регульованих політикою нового режиму, що активувала культурний обмін з усіма республіками.

Серед найвідоміших львівських фаготистів початку ХХ ст. варто відзначити ім'я Йозефа Фігера. Чех за походженням, він приїхав до Львова з групою чеських музикантів. У 1920–30-х рр. ХХ ст. виконавець отримав визнання як соліст симфонічного оркестру (спільний оркестр опери і філармонії). Під час гастролей у Львові 1933 р. всесвітньо відомого французького композитора Мориса Равеля поряд із іншими його творами звучало **відоме знамените** «Болеро», соло на фаготі в якому блискуче виконав Й. Фігер.

У наступний період, 1930-40-х рр. ХХ ст., солістом оркестру оперного театру Львова був А. Г. Мері, який став після викладацької праці на оркестровому факультеті Талліннської консерваторії викладачем класу фаготу Львівської консерваторії. У 1940-х рр. у цьому закладі сформувалася секція духових інструментів, що входила до складу оркестрової кафедри, на якій клас фагота очолив високопрофесійний музикант Мефодій Максимович Тополь. Важливим фактом ствердження розвитку мистецтва духової музики став створений у 1940 р. при Львівській державній обласній філармонії симфонічний оркестр. Колектив складався з 55 музикантів, які сформували на базі реорганізованого при Обласному радіокомітеті міста духового оркестру. Ісаак Паін – художній керівник і головний диригент та диригент Микола Колесса.

У роки Другої світової війни, за часів гітлерівської окупації, музична культура міста зазнала значних втрат. Найболючішою стало закриття Львівської державної консерваторії. Саме в ній від 1903 р. кристалізувалися значні сили музикантів-духовиків. У тяжкі повоєнні роки лише завдяки клопотанням славетних композиторів В. Барвінського та С. Людкевича було отримано дозвіл на роботу музичної школи з українською мовою навчання. У такий спосіб упродовж 1941–1944 рр. плекалися музичні традиції Львівщини, де знайшли можливість працювати музиканти-педагоги, професори та доценти ліквідованих вищих навчальних закладів: Львівської державної консерваторії, Консерваторії Польського музичного товариства, Львівської консерваторії ім. К. Шимановського. Деяко спорадично відбувалися концерти симфонічної музики оркестру з 50-ти музикантів Українського театру під керівництвом Л. Туркевича. Однак 1944 р. почалася відбудова культурного життя у Львові, а на початку 1945 р.

відбувалися концерти філармонійного оркестру (76 музикантів під орудою диригента й композитора М. Колесси).

Позитивні зміни після закінчення Другої світової війни настали в 1944–1956 рр. у Львівській державній консерваторії, у якій працював старший викладач класу фагота Мефодій Максимович Тополь, одночасно працюючи регулятором оркестру в оперному театрі. Його діяльність була активною і творчою, поєднувала педагогічну майстерність й активне музикування. Він працював солістом низки оркестрів: Львівської опери (1958–1962 рр., оркестру Львівської філармонії та ін. Одними з кращих його студентів у консерваторії були Володимир Семеніченко й Олександр Тополь-молодший, який після закінчення Львівського музичного училища (клас Д. Довженка) вступив до Ленінградської консерваторії (клас професора Г. Єрьоміна), згодом став дипломантом міжнародного конкурсу.

Повоєнні роки мотивували педагогічний склад оркестрової кафедри Львівської консерваторії до структурного реформування, яке виявилось у 1949 р., а саме: у створенні секції духових інструментів, керівником якої було призначено Павла Степановича Гуляєва, а вже до середини 1950-х склад кафедри духових інструментів стабілізувався. У цей період цілком сформувалися класи всіх духових інструментів, зросли набори студентів. Прикметним результатом такої музичної реструктуризації стало зростання оркестрантів у львівських колективах. Так, у 1950-х рр. у симфонічному оркестрі міста партію фагота виконували Микола Іванович Загоринський (до 1956 р.) та до кінця 1960-х – Шалва Давидович Батманашвілі. У 1950–1960-х рр. у симфонічному оркестрі філармонії працювали Мирон Пронів та Семен Мішашин (нині – у московії), один із п'яти кращих випускників класу фагота професора О. Васильєва. У 1960-1970 рр. в оркестрі оперного театру працювали Вартан Арістокесович Манукян та Олексій Анатолієвич Панов, випускник Львівської консерваторії. У той же час викладачі-духовики закладу в 1950-1960-х рр. сумлінно проводять методичну роботу, систематично виступають із доповідями, дають майстер-класи на регіональних обласних конференціях, готують здобувачів до участі в конкурсах. Від 1965 р. почала функціонувати новостворена кафедра духових і ударних інструментів, яку очолив Володимир Володимирович Прядкін. Високий рівень духового виконавства засвідчили перші лауреати і дипломанти конкурсів, серед яких був і В. М. Семеніченко.

Початок творчого шляху митця був пов'язаний зі скрипкою. Він закінчив Дніпропетровське музичне училище як скрипаль, але

вступив до Львівської консерваторії як духовик. Блискуче обдарований музикант, наділений абсолютним слухом, дуже амбітний, вимогливий і категоричний у своїх судженнях. За порадою М. М. Тополя, з II курсу за короткий термін В. Семеніченко наполегливо опановує гру на фаготі, захоплюється історією та «душею» інструменту. В. Семеніченко блискуче завершив навчання в консерваторії і продовжив його в аспірантурі Київської державної консерваторії ім. П. І. Чайковського, де його керівниками були професори В. Яблонський, О. Литвинов – провідні музиканти-духовики України. Практика довела вагомість і результативність навчання В. Семеніченка, який пізніше став першим із львівських духовиків, хто захистив кандидатську дисертацію. Від 1955 р. у Львівській консерваторії він починає викладати на кафедрі оркестрових інструментів фагот, а згодом стає завідувачем відділу духових інструментів, замінивши на цій посаді П. Гуляєва. Виконавський талант гри на фаготі В. Семеніченка-соліста тривав упродовж творчих десятиліть під час виступів симфонічного оркестру Львівської обласної філармонії, концертах учасника ансамблів. Він уперше виконав на львівській сцені «Тему з варіаціями для фагота з оркестром» литовського композитора А. Дваріонаса, концерт для фагота з оркестром В. Дубовського. Митець часто виступав у складі різноманітних ансамблів. Соло фагота в симфоніях Л. Бетховена, Г. Берліоза, П. Чайковського у виконанні В. Семеніченка вражали своєю виразністю, технічною довершеністю, відмінним художнім смаком, чистою інтонацією, відчуттям стилю.

Не менш вагомими у творчості митця були конкурсні музичні змагання, які він вважав за приклад самовдосконалення для виконавця. У 1957 р. В. Семеніченко став лауреатом Всесвітнього фестивалю молоді і студентів. Згодом численні студенти його класу уславлять львівську виконавську фаготову школу України за її межами, а митець стане автором аранжувань, транскрипцій творів для фагота, англійського ріжка, ансамблів як програмних творів у конкурсних змаганнях. Такий досвід конкурсних змагань сприяв розвитку методики в педагогічній практиці, напрацюванню уваги до звуковедення та виразного фразування, чіткого ритмічного малюнку, розмаїтої штрихової палітри, усього, чим він володів як виконавець.

За період роботи в консерваторії професор В. М. Семеніченко виховав близько сорока висококваліфікованих фаготистів, які сьогодні гідно представляють львівську виконавську фаготову школу. Його випускники працюють у симфонічних, духових оркестрах, оперного театру, навчальних закладах Львова та інших міст України, як-от: в

оркестрі Львівського оперного театру – Микола Гаврилович Фірсов та Олексій Анатолійович Панов (лауреат Першого республіканського конкурсу духових ансамблів, у складі симфонічного оркестру; гастролював країнами Європи та США, працював із відомими диригентами України (М. Колесса, С. Турчак), світу (К. Мораль, Н. Попесу, Е. Лі, Д. Пелехатий, І. Паїн), мав фондові записи на радіо й телебаченні України. О. Панов працював викладачем у Львівській державній консерваторії. У симфонічному оркестрі Львівської філармонії у 1960–1980-х разом зі своїм учителем В. Семеніченком працювали Віктор Микитович Захаров, артист оркестру та регулятор групи фаготів, контрфаготист Григорій Іванович Кравчун і багато інших талановитих музикантів-духовиків України.

Реєстр випускників класу професора В. Семеніченка на початку 1990-х рр. репрезентують: Андрій Романович Охрім, нині викладач фаготу й директор Львівського державного музичного училища ім. С. П. Людкевича; Володимир Григорович Старко, колишній випускник львівської спеціальної музичної школи-інтернату ім. С. Крушельницької; у 1993 р. – Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка (тоді тимчасово перейменованої у Вищий музичний інститут), нині – кандидат мистецтвознавства, доцент класу фагота кафедри духових та ударних інструментів закладу, у 1989–1997 рр. – соліст оркестру Львівського театру опери і балету ім. С. Крушельницької, обласної філармонії, а після закінчення у 1996–1997-х майстер-класу у німецькому Байройті – фаготист й контрфаготист.

Важливою є його методика удосконалення гри на інструменті, участь у конкурсах, звання Лауреата міжнародного конкурсу «Сурми» у м. Рівне. Сприяли удосконаленню й записи на CD та участь у музичних телепередачах, співпраця на концертах в оркестрах із відомими диригентами: Р. Кофман, В. Жадько, І. Лацанич, М. Юсипович, І. Сімович, Р. Капассо. Захист кандидатської дисертації у 2014 р. на тему «Фаготове мистецтво в Україні: ґене́за, сучасний стан, шляхи розвитку» був значною подією в утвердженні науково-практичних занять.

Народна мудрість «Справжній вчитель не той, хто вчить, а той – у кого навчаються» стосується й незабутнього В. І. Семеніченка. Підтвердженням є студенти класу фаготу, як-от: Павло Дяковський, Михайло Лесюк – артисти оркестру Львівського оперного театру, Андрій Ткачук – соліст Академічного симфонічного оркестру Львівської обласної філармонії, лауреат II Всеукраїнського конкурсу молодих виконавців на духових, ударних інструментах ім. В. Старченка (2006, Рівне), Андрій Будай – фаготист оркестру Львівської філармонії,

Василь Кріль, соліст симфонічного оркестру у Чернігові, 2003 р., учасник I-го, II-го турів міжнародного конкурсу ім. Д. Біди (Львів). Андрій Холод, регулятор симфонічного оркестру у Чернігові, артист оркестру оперного театру у Кошицях (Словаччина).

Як приклад нещодавніх конкурсних здобутків львівської виконавської фаготової школи варто назвати імена лауреатів: А. Ткачук (2006 р.), І. Мелета (2013 р.), Д. Роїк (2023 р.) на Всеукраїнському відкритому конкурсі молодих виконавців (ансамблів) на духових та ударних інструментах ім. В. Старченка; В. Курілець на Міжнародних конкурсах: «Spring Symfony 2021» в Чехії (м. Прага), «Racconto di primaveua» в Італії, (Равенна, 2021 р.); К. Віков на «II Всеукраїнському конкурсі камерних ансамблів духових та ударних інструментів ім. Франца та Карла Доплерів» (Львів, 2018 р.), Ю. Островський та Н. Клещевніков на XI Міжнародному конкурсі виконавців (ансамблів) на дерев'яних духових інструментах ім. В'ячеслава Старченка (Рівне, 2025 р.).

Отже, постать професора В. М. Семеніченка посідає чільне місце в контексті мистецтва духової музики України II половини XX – початку XXI століть. Митець-фаготист сприяв формуванню підвалин львівської виконавської школи гри на фаготі, а саме: підготовка професором студентів класу до всеукраїнських, міжнародних виконавських конкурсів сприяла зміцненню провідних інструментально-виконавських критеріїв львівської виконавської фаготової школи, розвитку якого сприяли конкурсні змагання студентів, яким сприяли традиції та інновації львівської виконавської фаготової школи. Набуття конкурсно-виконавського досвіду становило важливий етап професійного зростання виконавців, про що свідчать численні звання Лауреатів, дипломантів престижних конкурсів духової музики в Україні, зарубіжних країнах світу.

На зламі XX-XXI століть випускники львівської фаготової школи трьох поколінь розвинули доробок учителя, успадкували традиції інструментально-виконавської культури від А. Мері, М. Тополя до професора В. Семеніченка, що сприяє зміцненню мистецької тріади: культуровідповідність, природовідповідність, наступність, становить важливий складник у розвитку культури й мистецтва духової музики в Україні. На високому професійному рівні її демонструють у концертно-виконавській та конкурсній діяльності викладачі й здобувачі класу фаготу, зокрема львівської виконавської фаготової школи в містах України, країн зарубіжжя.

Література

1. Богданов В. О., Богданова Л. Д. Історія духового музичного мистецтва України: від найдавніших часів до початку XX ст.: в 2 т. Харків: ФОП Сілічева, 2013. 384 с.
2. Гишка І. С. Генезис духового виконавського мистецтва Галичини. *Військове диригування: традиції та сучасність: Матеріали науково-методичного семінару*. Львів ЛІСВ, 2008. С. 4-8.
3. Старко В.Г. Фагодове мистецтво в Україні: генеза, сучасний стан, шляхи розвитку. автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03. Львів, 2014. 20 с.
4. Цайтц В. Б., Карпак А. Я. Кафедра духових та ударних інструментів. *Сторінки історії Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка*. Львів: Вид. «Сплوم», 2008. С. 137-138.
5. Цюлюпа С. Д. Кандидатські та докторські дисертації духовиків України в освітньому процесі мистецьких закладів вищої освіти. *Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя: збірник наукових праць*. Рівне: Волинські обереги, 2022. Вип. 14. С. 6–30.

References

1. Bohdanov, V. O. & Bohdanova, L. D. (2013). *Istoriia dukhovoho muzychnoho mystetstva Ukrainy: vid naidavnishykh chasiv do pochatku XX st.: v 2-kh tomakh* [A History of Wind Musical Art of Ukraine: from Oldest Times till the Beginning of the 20th Century: in 2 Volumes]. Kharkiv: FOP Silicheva Publ. 384 p.
3. Hyshka, I.S. (2008). *Henezys dukhovoho vykonavskoho mystetstva Halychyny* [The Genesis of Wind Musical Performing Art of Galicia]. In: *Viiskove dyryhuvannia: tradytsii ta suchasnist: Materialy naukovo-metodychnoho seminaru – Military Conducting: Traditions and Modernity: The Materials of Scientific Methodical Seminar*. Lviv: LISV Publ. P.4-8. [in Ukrainian]
4. Starko, V.H. (2014). *Fahotove mystetstvo v Ukraini: geneza, suchasnyi stan, shliakhy rozvytku* [Bassoon Art in Ukraine: Genesis, Modern State, the Ways of Development]: extended abstract form the thesis for the degree of PhD in Art History. Lviv. 20 p.
5. Tsaitts, V. B. & Karpiak, A. Ia. (2008). *Kafedra dukhovykh ta udamykh instrumentiv* [The Department of Wind and Percussion Instruments]. In: *Storinky istorii Lvivskoi natsionalnoi muzychnoi akademii im. M.V. Lysenka – Pages of History of Lviv M.V. Lysenko National Musical Academy*. Lviv: Splom Publ. 2008. P.137–138.
6. Tsiuliupa, S.D. (2022). *Kandydatski ta doktorski dysertatsii dukhovykyv Ukrainy v osvithomu protsesi mystetskykh zakladiv vyshchoi osvity* [Candidates and Doctor's Theses of Wind Musicians of Ukraine in the Educative Process of Art Establishments of Higher Education]. In: *Istoriia stanovlennia ta perspektyvy rozvytku dukhovoi muzyky v konteksti natsionalnoi kultury Ukrainy ta zarubizhzhia: zb. nauk. pr. – History of Genesis and Perspectives of Development of Wind Music in the Context of National Culture of Ukraine. Collection of Scientific Papers*. Rivne: Volynski oberehy Publ. Iss. 14. P. 6-30.

Starko V. H.

Candidate of Art History, Associate Professor of the Department of Wind and Percussion Instruments of Lviv M. Lysenko National Academy of Music

The Figure of Professor Volodymyr Semenichenko in the Context of the Art of Wind Music in Ukraine

The paper deals with the research of the scientific and pedagogical, artistic and educational, concert and performing activities by Volodymyr Mykolayovych Semenichenko (1928–1997), a founder of Lviv bassoon school, scientist, professor. In the historical and chronological context of the past and present, a historical excursion is made into the periods of origin (16th century - 1880s), formation during the Soviet era (1930s-1940s) and development in the present (at the turn of the 20th and 21st centuries) of wind art in the western regions of Ukraine. The panorama of wind art in educational institutions and performing orchestral groups in the presented time periods of Lviv region is characterized. The paper provides a register of bassoonists-teachers, artists of Lviv orchestras, and students of art education institutions of the city in the second half of the 20th and early 21st centuries. The importance of the figure of Volodymyr Semenichenko – candidate of art history (1955), professor (1990) of the bassoon class of the department of wind and percussion instruments of Lviv National Academy of Music named after M. Lysenko, soloist of the symphony orchestra of Lviv Regional Philharmonic in the formation of Lviv bassoon performance in the second half of the 20th century is highlighted.

The register of graduates of the artist's class from the 1960s to the 1990s is presented through the prism of the development of his performing traditions in various genres of wind music, in particular, bassoon performance. The creative achievements of the graduates are highlighted as undeniable evidence of the continuity of the traditions of the outstanding musician's pedagogical activities.

Key words: art of wind music, Lviv performing bassoon school, teachers, creativity.